

שו"ת הר צבי אורח חיים א סימן קלו
אם יש לתנור חשמלי דין גרופה וקטומה.

ע"ד השאלה בתנור חשמלי שהוא עשוי כולו ממתכת, והוא פלאטא פשוטה שבפתיחת זרם החשמל נעשה חם כבוער באש וע"ז מעמידין הקדרה ומתבשל, אם יש לזה דין גרופה וקטומה לענין להשהות עליה בשבת שא"צ לפרוס על הפלאטא כדי להפסיק בין הקדרה והפלאטא, הואיל ועיקר כח המחמם הם חוטי החשמל הנמצאים בתוך הפלאטא והם מכוסים, או כיון שכל ההיתר בגרופה וקטומה מבואר בר"ן שהוא משום ההיכר, שעשה מעשה להיכרא, ובתנור חשמלי הרי דרכם להיות כן ולא עשה בו מעשה להיכרא.

הנה לדעתי יש לצדד להיתרא, משום דבתנור חשמלי (אם אין אפשרות להגדיל או להקטין את כח החום) לא שייך כלל חתוי, ועיקר איסור שהיה הוא משום גזרה שמא יחתה. ובחדושי רעק"א על השו"ע או"ח (סימן שיח מג"א ס"ק י) מצדד שמותר להשהות על תולדות האור, דלא גרע מכירה גרופה דמותר כיון דלא שייך שמא יחתה, וכ"ה בביאור הלכה (סימן שיח סעיף ג). ויעוין בספר יבין דעת להגאון מקוטנא בקונטרס בסוף חסדי אבות (דף לח) שהוכיח דלחשש שמא יכבה ל"ח מסוף פ"ק דשבת דבשיל ל"ח לחתייה וניחוש שמא יכבה.

ואשר לשאלתו שהניח בשבת קדירה עם מרק מבושל על התנור החשמלי בזמן שהיה מכובה ואח"כ נדלק ממילא ע"י השעון האוטומטי אם מותר לאכול את המרק. הנה לא נתבאר בשאלתו אם המרק היה חם בשעה שנתן על התנור החשמלי, או היה קר, שבמרק קר ודאי שאסור לעשות כן בשבת, ודומה למה שכתב הרמ"א (סימן רנג סעיף ה) שאסור לשים על התנור לפני שהוסק ואח"כ יוסק התנור ע"י נכרי. ומקורו בתרומת הדשן (סימן סו) וכתב שם הטעם (והובא במג"א שם ס"ק מא) משום דהוי כאחד נותן את הקדירה ואחד נותן את האור דפטור אבל אסור. ובנדון דידן נמי, זה שהשעון מדליק אח"כ את התנור הוי כהוסק אח"כ ע"י נכרי שאסור. אלא שלענין לאסור את התבשיל יעוין בספר בית אפרים (או"ח סימן כא) שנשאל כעין זה, בדבר קפה מבושל צונן שהעמידה המשרתת בשבת על תנור בית החורף קודם שהסיק הא"י אם מותר לשתותו, והביא שם דברי התה"ד שהובא ברמ"א הנ"ל, וכתב ע"ז שהדבר צ"ע, דאפילו תימא דשם פטור אבל אסור, ע"כ דמיירי בגוונא שזה שנותן את הקדירה יודע שזה יבוא אח"כ ויצית האור לבשלה וע"מ כן הוא עושה, דאל"כ פשיטא שאין כאן מקום איסור כלל במה שלקח קדרה צוננת והעמיד במקום זה וכו', והלכך

פטור אבל אסור, כיון שזה הנותן האור הוא ישראל ועביד איסורא, א"כ זה הנותן הקדרה הוא מסייע ידי עוברי עבירה ולכן אסור לכתחילה עכ"פ, משא"כ בנ"ד דהנכרי הוא המסיק ונותן האור וברשות קעביד דהכל חולין אצל הצינה, וא"כ ישראל זה שמעמיד הקדרה במקום היתר, אעפ"י שיודע שהנכרי יבוא ויסיק ויהיה כאן בישול, מ"מ בשעת העמדה לאו מידי קעביד, ולא שייך כאן לומר דפטור אבל אסור משום דמסייע וכו', ובסוף מסיק שאף שראיית התה"ד תמוהה, מ"מ אין כדאי לפקפק בדבר אשר יצא מפי גאון כמותו, ואחריו החזיק רמ"א. ומ"מ בדיעבד התיר שם לשתות את הקפה. אלא שבתשובה הנ"ל של הבית אפרים היו שם עוד צירופים להיתר, שהישראל שהעמיד את הקפה על התנור אעפ"י שדעתו היה שסיק הנכרי ויחומם התבשיל, מ"מ לא היה דעתו שיבוא לידי בישול, ולכן בנ"ד אם היה דעת הנותן על התנור שיבוא אח"כ לידי בישול אפשר שגם הבית אפרים לא היה מתיר.

אולם אם המרק שהניח על התנור החשמלי היה חם ואחר שנצטנן הודלק ע"י השעון, לכאורה יש לצדד להתירא עפ"י מש"כ הגאון רע"א (סימן שיח, על המג"א ס"ק יא) שכתב שם: והוי יודע שכל דינים דאסורים משום בישול אפילו ליתן על הכירה או התנור קודם היסק אסור, וכתב על זה הגרעק"א: אבל ליתן על הכירה קודם ההיסק תבשיל לח בעודו רותח ואחר שיצטנן יסיק הנכרי הכירה, י"ל דשרי לכתחילה דהא דאחד נותן את המים ואחד נותן האור הראשון אסור - מדרבנן כיון דאלו האור שם דאז היה חייב משום מבשל, אבל בזה דבעידנא דנותן שם, אף אם היה שם היה מותר דאין בשול אחר בשול, ולאחר שיצטנן לא עביד מידי.

וכל זה בהנחה שבהעמדת קדירה על התנור החשמלי אין בה סרך איסור של תורה אלא איסור מדרבנן כמו באחד שנתן את המים ואחד נותן את האור שפטור אבל אסור, אבל יש לדון שהעמדת קדירה ע"ג התנור החשמלי בשבת, כיון שבודאי ידלק אח"כ מעצמו, מבלי שיהא צורך בפעולה - דליהוי כמעמיד קדרה בשבת במקום שסוף אש לבוא, וכבר כתבתי במקום אחר שמעמיד קדרה בשבת במקום שסוף אש לבוא דיהא בו איסור של תורה עפ"י מה שכתבו התוס' סנהדרין (דף עז, ד"ה סוף חמה) לענין נזקין וחיוב מיתה, שאם כפתו בפנים והביאו במקום שסוף חמה לבוא דחייב למ"ד אשו משום חציו. והרי מבואר בב"ק (דף ס) בלבה ולבתה הרוח ואין בלבוי כדי ללבות פטור, ופריך בגמרא: מ"ש מזורה ורוח מסייעתו דחייב ומשני רב אשי: לענין שבת מלאכת מחשבת אסרה תורה אבל הכא גרמא בעלמא. הרי אף מה שלענין היזק פטור, לענין שבת

הוי כעושה מלאכה, א"כ ק"ו במקרב הדבר אצל האש דלענין מזיק חייב כ"ש לענין שבת. ואינו דומה לנדון של התה"ד דעדיין צריך לפעולה נוספת של אדם להדלקת האש, ואעפ"י שבתוס' ב"ק (דף נו ע"א, ד"ה אילימא) מבואר שגם בכפתו בפנים והביאו בחוץ לפני ארי דחייב אע"ג דגם שם צריך לפעולת הארי, מ"מ יש לחלק בין אדם שהוא בן בחירה לבין ארי שאינו בן בחירה, ובודאי הוא טורף והוי ברי היזקא. עכ"פ בנ"ד שהוא מקרב את הקדרה לאש החשמל שהזרם כבר נמצא ויבוא מאליו אל התנור, יש לדון דהוי מעמיד קדרה בשבת במקום שסוף אש לבוא, והוי כמקרב הקדירה אל האש דיהא בו איסור של תורה.

ויש לעיין בזה עפ"י דברי התוס' סנהדרין (דף עז) וב"ק (דף נו), שהקשו על דין זה שמקרב הדבר אצל האש חייב, מהא דהשיך את הנחש וכו', ותירצו דשאני התם שהארס עדיין אינו בעולם. ולפי"ז י"ל בדינו של התה"ד, שלכן אינו חייב המניח על התנור מטעם מקרב הדבר אצל האש, משום שהאש עדיין אינה בעולם, שהאש של העצים שהגוי הדליק אח"כ עדיין לא היתה בעולם בשעת הנחת התבשיל, משא"כ בנ"ד לענין תנור חשמלי, אפשר לומר שזרם החשמל כבר ישנו בעולם וע"י השעון האוטומטי סופו להגיע מאליו אל התנור.